

Munkásörtség hangulata 1989-ben ⁽¹⁾

Információs jelentések a megyei parancsnokságokról

„A temetéssel, a részvétlätogatással függ össze a következö, nagyszámú munkásör által megfogalmazott két észrevétel. Az egyik: alábecsülték az állampolgárok, a párttagok Kádár elvtárs iránti tiszteletét, pozitív viszonyulását. A „vártnál” nagyobb létszámában rötták le az emberek kegyeletü-ket. Valójában úgy vélik, hogy az idöt szükre szabták, a lehetöséget teljesen nem tárták fel nyilvánosan ahhoz, hogy szándéka szerint, akik akartak, vagyis a ténylegesnél jóval nagyobb létszámában tisztelegessenek.”

Bevezetés

Válogatásunk a Munkásörtség történetének utolsó évét követi nyomon, és egyfajta tükröképét nyújtja a magyarországi köztörténet szinte minden eseményéről. A megyei parancsnokságok negyedévenként (esetenként havonta) küldtek a Munkásörszágos Parancsnoksága (MOP) propaganda és sajtó osztályának vezetője részére információs jelentéseket, amelyek az egyes egységek, alegységek beszámolóit összegezték. A többségükben meglehetősen kulturált jelentések közül elsősorban azokat vettem alapul, amelyek az egyszerű munkásörök életét és meghatározó problémákra hívták fel élesebben a figyelmet. Ezek az összegzések visszatükrözik azt a félelmet is, hogy mi lesz, ha nem lesz párt, mi lesz, ha nem lesz Munkásörtség, és mi lesz, ha nem lesz munkánk, miből fogunk élni. Egyértelműen megállapítható, hogy azt a biztos jövőképet féltették, amelyet a Kádár-rendszer addigi évtizedei jelentettek nemcsak az egyszerű embereknek, hanem rendszerhűségüket a munkásör tagság vállalásával is kifejező személyeknek.

A válogatásnál alapvető szempontnak tekintettem, hogy a külpolitikai vonatkozásokat lehetőleg elhagyjam, és csupán olyan részeket közöljek, amelyek például Ceausescu-ra, ill. a romániai magyar üldözésekre vonatkoztak. Ebben a hazai munkásörtség hivatásos és társadalmi állománya ugyanazt a felháborodott felfogást vallotta, mint a magyar lakosság szinte egésze: „ami Romániában történik, már nem román ügy, ellenkezőleg, széles nemzetközi üggyé vált. [...] Sokan hiányolják a szocialista országok együttes, egyértelmű fellépését a román nemzetiségi probléma miatt, a falurombolási szisztematizálás ellen. Munkásörseink érthetetlennek tartják, hogy az ENSZ Emberi Jogok Bizottságában az NDK, Bulgária és a SZU távolmaradt a Romániával kapcsolatos indítvány szavazásakor, főleg az NDK magatartását nem értik, hisz a német nemzetiségre is az a sors vár, mint a Romániában élő magyarságra.”

Melyek azok a csomópontok, amelyekről ezek az iratok árulkodnak? Pozsgay Imre államminiszter nyilatkozata '56 népfelkeléssé nyilvánításáról, március 15. megünneplése, Kádár János felmentése pártelnöki tisztségéből, Nagy Imre és társai, majd Kádár János temetése, a Munkásörőség feloszlata. A párt helyzete, a formálódó ellenzék viszont állandó téma. Szinte hónapról hónapra végigkövethető a munkásörök viszonya a magyarországi reformmozgalmakhoz, aminek egyes irányzatait ugyan elfogadták, de felfogásuk alapvetően az egypártrendszer talaján állt. „Aggudalommal tölti el munkásörseinket az egymás után alakuló pártok, alternatív szerveződések és egyéb csoportok megalakulása és tevékenysége. E szervezetek programot sem hirdettek, csak demokráciát akarnak. Egy szót sem szólnak, mit akarnak tenni a kibontakozás, a gazdasági fellendülés, a néphatalom megújulása érdekében. Tapasztalataink szerint semmit sem fogadnak el az MSZMP javaslataiból, mindent bírálják, tüntetéseket szerveznek. A nép nevében szólnak, ezért igen sokan vetik fel a kérdést, milyen nép, melyik nemzet hatalmazta fel őket, hogy nevükben üvölsenek.”

Ez a felfogás 1989 januárjától októberéig markánsan átalakult a Munkásörőség társadalmi állományának tetemes részében. Mind többen kezdték elfogadni a többpártrendszert, de az MSZMP vezető szerepét továbbra is elengedhetetlennek tartották. Nem értették, hogy a pártan belüli hatalmi torzalkodás eredményeképpen az MSZMP vezetése miért löki el magát a Munkásörőség. Úgy vélték, hogy a platformszabadság, a politikai mozgalom legalizálása mögött elmarad a gazdaság valóságos átalakítása. Természetesen ezek a gondolatok, ha kivennénk az adott évkörből őket, sok esetben ma is elmondhatók lennének. Ugyanis az időszak gazdasági és politikai válsága sok áthallással üzen a mai magyar társadalom számára.

A válság által egyik legjobban érintett régióból, Nógrádból érkezett jelentés tükrözi vissza talán legegyszerűbben a helyi érzéseket: „A munkásörök egy része olyan munkahelyen dolgozik, ahol szorongással és a munkanélküliségtől való félelemmel élik át a dolgozók a munkahelyeken folyó átszervezéseket. Ez rendkívül megnehezíti a munkásörök mindennapi helytállását is, mert a munkatársaik a kialakult helyzetben a kommunistákat teszik felelősé mindenért.”

Az 1956-os forradalom átértékelése - azt lehet mondani - kiverte a biztosítékot a Munkásörőségben belül. Szinte minden jelentés egyértelműen elítélte Pozsgay Imre kijelentését arról, hogy '56-ban népfelkelés volt Magyarországon, mert úgy érezték, hogy Pozsgay megtörte a pártegységet, ráadásul olyan pillanatban, amikor a párt első embere külföldön tartózkodik: „ez a nyilatkozat akkor hangzott el, amikor Grösz elvtárs Svájcban volt. Ebből is arra következtetnek, hogy a felső vezetés nem egységes és a Politikai Bizottság egyes tagjai felelőtlenül nyilatkoznak, nem gondolnak a kijelentéseik következményeire, csak a saját hatalmi harcukra.” A párt belső harcai ettől kezdve a különböző jelentésekben ismételtelen, újra és újra feltűnnek. Pozsgay kijelentése kapcsán szinte minden jelentés azt veti fel, hogy ha az ügyvezető forradalmárok voltak az igazi emberek, akkor ők, akik úgymond a párt mellé álltak, kik voltak, „mi volt a Munkásörőség? A nép ellensége, netán terrorszervezet?”

A következő ilyen csomópont március 15-e. Március 15-e megünneplése viszonylag kevés szót kapott, és úgy vélték, hogy igazándiból nem voltak különösebb rendezvények. „Egyetértéssel fogadták, hogy március 15-én nem került sor a munkásörök demonstratív, látványos alkalmazására.” Ugyanakkor egyesek szerint „nem az egyetértés, hanem a könyörtelen politikai harc jellemezte az ünnepeket”.

Kádár János felmentése pártelnöki tisztségéből több jelentésben is szót kapott. Ismeretes, Kádár János az MSZMP KB 1989. április 12-ei ülésén meglehetősen zavarodott beszédet tartott, ami jelezte, hogy már e feladatát sem képes ellátni. Sok munkásörben visszatetszést keltett az, hogy ötven évi vezetői múlt után „miért így kell felmenteni őt, az amúgy is formális funkciójából”. Ugyanakkor Kádár történelmi szerepét a munkásörök többsége igen nagyra tartotta. És ez már közelít a nyár két nagy eseményének, Nagy Imre és Kádár János temetésének a megítéléséhez. Ma is felmerülnek bizonyos körökben olyan vélemények, hogy óriási munkásör készültség volt a Nagy Imre temetés idején, sőt a városi Vajdahunyad várban több száz fegyveres munkásör állt készenlétben. Ehhez képest a Munkásörőség Országos Parancsnoka előzetesen olyan utasítást adott ki, hogy ne hagyják megzavarni őket, és a kormány állásfoglalásával együtt „e napnak a közös nemzeti megbékélési szándékot kell kifejeznie”. Ennek megfelelően a Munkásörőség a különböző bázisain belül tartottak ügyeleti rendszert, s semmilyen utcai megmozdulásra nem mozgósították az állományt. A temetés után készült jelentés tulajdonképpen ezt a viszonylagos nyugalmat tükrözi vissza, csak néhány kisebb esetről ad tudósítást, ahol fenyegető telefonok hangzottak el arról, hogy a „Munkásörőség el akarják rendezni”, s Nyíregyházán a városi parancsnokság égni fog, végül azonban semmilyen komolyabb ügy nem volt. A Budapesti Munkásör Parancsnokság vonatkozó információs jelentésére nem akadtam rá, és úgy tűnik, hogy a Nagy Imre temetéséről nem is adtak ki a Budapesti Parancsnokságról információs jelentést. Érdekes módon például a Baranya megyei Munkásör Parancsnokság foglalkozott viszont Nagy Imre és társai temetésével, ami véleményük szerint nem a nemzeti megbékélést támasztotta alá. Úgy vélték, hogy „a szónokok csak a kivégzettekéről beszéltek, és egyikük sem szól az azokról az áldozatokról, akik a barikád másik oldalán harcoltak [...] akiket bestiális módon megölteltek, felakasztottak, agyonverték. [...] az ellenzék legradikálisabb, legagresszívabb tagjai jutottak szóhoz”, amelyben a megbékélés és a demokrácia „szovjetellenességet, antikommunizmust, nacionalizmust, új politikai pereket, leszámolást” jelent. A temetésről más megyei munkásör parancsnokságok is beszámoltak, például Zalaegerszegen nyílt izgatásnak tartották, vagy Nógrád megyében felháborodtak Orbán Viktor és Rác Sándor beszédén.

Kádár János temetéséről más megyei parancsnokságokkal párhuzamosan a budapestiek kimerítő információs jelentést adtak. Szinte büszkén mondta a budapesti parancsnokhelyettes, hogy a Munkásörőség hogyan vett részt „diszlegző szolgálatban” a temetési ceremónián, s biztosította a rendet. Számukra az ott lévő, meglehetősen nagy tömeg azt bizonyította, hogy „alábecsülték az állampolgárok, a párttagok, Kádár elvtárs iránti tiszteletét, pozitív viszonyulását”. Ugyanakkor kitértek arra is, hogy a sajtó, amelynek objektivitásával szemben szinte az összes információs jelentés kétségeit fejezte ki, ebben az esetben is igyekezett kibővíteni a résztvevők létszámát.

Az egyenruhás munkásörök szidalmazására már 1988-ban akadt példa, de 1989 tavaszán mind gyakoribbá vált. Emiatt a munkásörök bizonytalanná váltak a testület jövőjét illetően. Ez a „feszültség és bizonytalanság oldódott az MSZMP KB május 8-i határozata és a Minisztertanács június 15-i ülése után”, de nem szűnt

meg. A KB határozatának értelmében a Munkásörtség átkerült a Minisztertanács felügyelete alá, amely ugyan sokkal kisebb költségvetést írt elő a szervezetnek, de úgy tűnt, hogy a Honvédelmi Minisztériummal együttműködve, önálló fegyveres testületként, valamiféle nemzeti gárdaként megmaradhat. Ebből a szempontból különösen érdekesnek tűnik a felszámolás előtti időszakban, október elején készült jelentéseknek a hangneme. Ezekből már egyértelműen látszik, hogy az október eleji MSZMP kongresszusra készülő párttagság értekezletein egyre inkább a Munkásörtség felszámolása mellett tették le a voksot. Például Veszprém megyében már azt is sikernek könyvelték el, hogy a pártértekezlet az adott régióban mellőzte az érdemi állásfoglalást a Munkásörsegről. Ebben a szétesési folyamatban azonban a Munkásörtség tagságának a zöme belül maradt a szervezetben, viszont egyre kisebb arányban vett részt a különböző gyakorlatokon. (Ez főként Budapesten volt érzékelhető a 40-60%-os részvételével.)

A Munkásörtség tagságának a jövőképe erre az időszakra már meglehetősen sötétté vált. Viszont továbbra is együtt maradtak, mert úgy vélték, hogy a teljes rendszerváltás és ezzel együtt a Munkásörség megszüntetése, elképzelhetetlen. Úgy tűnik a jelentésekből, hogy a folyamatok valóságos irányát érzékelték, de nem fogadták el, és nem fogták fel a maga teljességében.

Ez csak október elején, a pártértekezletek Munkásörseget érintő határozatai után vált többé-kevésbé világossá, de ekkor már csupán az „emelt fővel távozni” követelése maradt, amit a budapesti parancsnokság október 5-ei jelentése is kifejezett: „nagy méltatlanság történik ma egy olyan szervezet tagjaival szemben, amelyek a tiszta hitén kívül, önzetlen munkáját, szabad idejét áldozta fel eddig a társadalom érdekében. Ha a feladatunkat már betöltöttük és nincs igény önzetlen szolgálatunkra, úgy azt várják, úgy ebben a kérdésben egyezzenek meg, és köszönjék meg az eddigi szolgálatot. Ez volna a kulturált, európai, egyáltalán emberi eljárás. Akik azonban ellenünk - különböző spekulatív feltételezéseik alapján - csak acsarkodnak, azoknak adják meg a megfelelő választ. A munkásörök a nemzet, a haza érdekében, a társadalom felemelkedéséért kívántak szolgálni. Ezért csupán szolgálatuk tiszteletét várják.”

Információs jelentések a Munkásörség Országos Parancsnoksága részére 1989. január-október

1.

MUNKÁSÖRSÉG FEJÉR MEGYEI PARANCSNOKSÁGA S Z É K E S F E H É R V Á R

[...]

A Fejér megyei Parancsnokság munkaterv szerinti egységparancsnoki értekezletet tartott 1989. január 31-én, amelyen élénk vitát váltott ki a rádió 1989. január 28-i 168 óra című műsorában Pozsgay Imre nyilatkozata, mely így hangzott: „ez az albizottság a jelenlegi kutatások alapján népfelkelésnek látja azt, ami 1956-ban történt, egy oligarchisztikus és a nemzetet is megalázó uralmi forma elleni felkelésnek”.

Az értekezleten megfogalmazódott, hogy gyorsinformációban közöljük az országos parancsnoksággal a munkásörök, munkásör-parancsnokságok véleményét a fenti kijelentéssel kapcsolatban.

- Többen felvetették, hogy van-e joga a Politikai Bizottság tagjának az 1956-os eseményeket népfelkelésnek minősíteni.
- Nem tartották helyesnek az időzítést, hogy ez a nyilatkozat akkor hangzott el, amikor Grósz elvtárs Svájcban volt. Ebből is arra következtetnek, hogy a felső vezetés nem egységes és a Politikai Bizottság egyes tagjai felelőtlenül nyilatkoznak, nem gondolnak a kijelentéseik következményeire, csak a saját hatalmi harcukra.
- Pozsgay elvtárs bizonyára tisztában van azzal, hogy nyilatkozatával mit váltott ki a magyar társadalomban. Megítélésünk szerint vezető politikushoz nem méltó felelőtlenység, tudományosan nem kiérlelt és kétséget kizáróan nem bizonyított hipotézist nyilvánosságra hozni hazánk történelmének erről a fájdalmasan tragikus időszakáról. Ez a nyilatkozat az emberek tömegeinek megtevesztésére, félrevezetésére alkalmas, mert nem a történész albizottság pillanatnyi véleményeként, hanem a Politikai Bizottság egy tagjának véleményeként azonosítják.
- Ha a fenti vélemény elhangzott a nyilvánosság előtt, akkor érezze Pozsgay elvtárs elemi kötelességének nyilvánosság előtt válaszolni az alábbi kérdésekre:
 - a. Amennyiben népfelkelésről volt szó, mik voltak a Köztársaság téri párház védői és mik a támadói? Melyik nép nevében mérszárólták le a párház védőit és a többi áldozatot? Ki volt tuskólábú és ki volt Mező Imre?
 - b. Ha népfelkelésről volt szó, a szovjet csapatok minek minősülnek Pozsgay elvtárs szerint?
 - c. Ha népfelkelés volt, hogyan minősülnek a karhatalom tagjai?
 - d. Ha népfelkelés volt, akkor mi a Munkásörség? A nép ellensége, netán terrorszervezet?
 - e. Mik vagyunk mi, a párt tagjai? Az ország, a nép ellenségei, Nagy Imre pedig népi hős, történelmünk nagy alakja?

Az egységparancsnoki értekezlet résztvevői azzal a kéréssel fordulnak az országos parancsnokság propagandá és sajtó osztályához, hogy a jelenlegi bonyolult társadalmi mozgásokról, benne a testületünk szerepéről, a politikai munka tartalmáról egy viszonylag rövid időn belül megjelenő kiadmánnyal segítse az egységparancsnokságok és alegységek munkáját, illetve az egységes értelmezést.

Jelzet: MOL M-KS 295. f. 1. cs. 381. d. 13. ó. e. 1989. február 1.

2.

MUNKÁSÖRSÉG PEST MEGYEI PARANCSNOKSÁGA B U D A P E S T

[...]

- Munkásörseink között a legnagyobb érdeklődést a román helyzet váltotta ki. Úgy vélik, hogy ami Romániában történik, már nem román ügy, ellenkezőleg, széles nemzetközi ügyé válik. A nemzetiségi kérdés már emberi jogi kérdéssé tornyosult. A menekültek gondjainak megoldására tett kormányintézkedéseket pozitívan értékeli, bár sokan felvetik, hogy nagy anyagi áldozatot követel a magyar kormánytól. Sokan hiányolják a szocialista országok együttes, egyértelmű fellépését a román nemzetiségi probléma miatt, a falurombolási szisztematizálás ellen.
- Munkásörseink érthetetlennek tartják, hogy az ENSZ Emberi Jogok Bizottságában az NDK, Bulgária és a SZU távolmaradt a Romániával kapcsolatos indítvány szavazásakor, főleg az NDK magatartását nem értik, hisz a német nemzetiségre is az a sors vár, mint a Romániában élő magyarságra. [...]
- A Központi Bizottság február 10-11-i üléséről a megítélés igen vegyes. A KB állásfoglalása - illetve az a tény, hogy az MSZMP kezdeményező szerepet kíván betölteni a többpártrendszer, a parlamenti demokrácia kialakításában, meglepetésként hatott. Bizonyos zavart okozott, hogy maguk a Párt vezetői korábban úgy nyilatkoztak, hogy a többpártrendszer kialakításának, működésének még nem értek meg a feltételei. Vélemények szerint a többpártrendszer bevezetéséről csak országos pártértekezlet vagy pártkongresszus dönthetne. Káoszt vélnek felfedezni a párt felső vezetésében Grósz Károly, Pozsgay Imre, Berecz János, Nyers Rezső nyilatkozatai alapján, amely növeli a párttal szembeni bizalmatlanságot. Egyértelmű, egységes magatartást várnak a párt vezetőitől.

[...]

- Vác, Százhalombatta, Gödöllő, budaörsi egységeinkből jelentették, hogy munkásörseink körében meg nem értést és felháborodást váltott ki Pozsgay Imre államminiszter nyilatkozata, értékelése az 1956-os eseményekről. Ez ügyben a KB állásfoglalása sem nyugtatta meg az embereket, hiszen a nyilatkozat - megítélésünk szerint - majdnem pártszakadáshoz vezetett. A nyilatkozat utáni napokban rengeteg munkásör, főleg az alapító tagok tették fel azt a kérdést, ha népfelkelés volt, „akkor ők kik voltak”? Úgy érzik, hogy akkor nem a néphatalom megvédéséért fogtak fegyvert, hanem a nép ellen fordultak. Azt is felvetették, hogy az átértékelést ki és milyen szándékkal kezdeményezte. Javasolják, hogy a jövőben ilyen értékelés[re] csak a KB állásfoglalása után kerülhessen sor.
- Aggodalommal tölti el munkásörseinket az egymás után alakuló pártok, alternatív szerveződések és egyéb csoportok megalakulása és tevékenysége. E szervezetek programot sem hirdettek, csak demokráciát akarnak. Egy szót sem szólnak, mit akarnak tenni a kibontakozás, a gazdasági fellendülés, a néphatalom megújulása érdekében. Tapasztalataink szerint semmit sem fogadnak el az MSZMP javaslataiból, mindent bírálnak, tüntetéseket szerveznek. A nép nevében szólnak, ezért igen sokan vetik fel a kérdést, milyen nép, melyik nemzet hatalmazta fel őket, hogy nevükben üvöltösek. Munkásörseink szerint sem a magyar nemzet, sem a magyar munkáság, parasztság nem adott felhatalmazást arra, hogy nevükben szóljanak, vagy demagóg frázisokat hangoztassanak. Igénylik, hogy az MSZMP felső vezetése politikai eszközökkel hatékonyabb tevékenységet fejtsenek ki. Félő - mondják munkásörseink -, hogy előbb-utóbb a munkásörsegekbe is elküldik embereiket.
- A megye személyi állománya nehezen viseli el a munkásörseget, a munkásöröket támadó beszédeket, TV és sajtó termékeket. Úgy érzik, hogy a különböző fórumokon ért támadásokra való reagálás nem kielégítő. A munkásörség megszüntetését nem tartják elfogadhatónak és minden ilyen követelést visszautasítanak. [...]

- Megyénkben a március 15-iki ünnepek rendben zajlottak le. A ceglédi munkások úgy értékelték március 15-ét - főleg a fővárosit -, hogy nem az egyetértés, hanem a könyörtelen politikai harc jellemezte az ünnepet. A dabasi munkások pedig azt jelezték, hogy több párt alapszervezeti titkár - a városi PB-re hivatkozva - kötelezővé tette a felvonuláson való részvételt. Ezt a magatartást ízléstelennak tartják és visszautasítják. [...]

Jelzet: MOL M-KS 295. f. 1. cs. 381. d. 13. ő. e. 1989. március 28.

3.

MUNKÁSÖRSÉG ZALA MEGYEI PARANCSNOKSÁGA Z A L A E G E R S Z E G

[...]

- a. Munkásöreink megnyugvással vették tudomásul, hogy a március 15-ei ünnepek nem csak Zala megyében, de ország szerte is rendezés nélkül, eseménymentesen zajlottak le. Néhány parancsnok utólagos véleménye szerint megyénkben feleslegesnek látszott a készenléti erő és szolgálatok fenntartása.
- b. Valamennyi egységünknel nagyon nagy nehézségekbe ütközik Kulcsár Kálmán igazságügy miniszter nyilatkozatának megértése. Érthetetlennek tartjuk, hogy fegyveres erők tagjainak pártállását szüntessék meg, és hogy a politika vonuljon ki a fegyveres testületekből.
- c. Munkásöreink úgy érzik, hogy a politikai reformok messze túlhaladják a gazdasági reformfolyamatokat. Mindenütt félnek, hogy ez az elszakadás a gazdasági helyzet további romlásához vezet. Többen egyetértenek azokkal a nyugati politikussal, akik a reformfolyamatok lassítását, bevezetésük mértékének csökkentését kérik a magyar vezetőtől.
- d. Sok jelzés érkezett Cseres Tibor - rádióban elhangzott - március 15-ei nyilatkozatáról: „Nekünk 1848. ugyanolyan, mint 1956.”, valamint a FIDESZ ünnepségén hirdetett jelszaváról: „A magyar népnek három nagy nemzeti ünnepe van, 1848., 1918., 1956.”. Hiányolják, hogy - a Társadalmi Szemle külön kiadásának szellemében - az MSZMP vezetői részéről ezekre a kijelentésekre semmiféle reagálás nem történt. [...]

Jelzet: MOL M-KS 295. f. 1. cs. 381. d. 13. ő. e. 1989. március 29.

4.

MUNKÁSÖRSÉG NÓGRÁD MEGYEI PARANCSNOKSÁGA S A L G Ó T A R J Á N

[...]

2.) A belpolitikai események visszhangja

A munkásörök az elmúlt időszakban leginkább a pártegység kérdése foglalkoztatta. Megoszlanak a vélemények a tekintetben, hogy fenntartható-e az MSZMP egysége. Ezt sokan nem értik, különösen Pozsgay Imre utóbbi nyilatkozatait követően. Főleg azt nem fogadják el, hogy az ügynevezett fundamentalistáknak, tradicionalistáknak, sztálinistáknak el kell hagyniuk a pártot. Sokan azt is kifogásolják, hogy a munkásörökre eleve ráragasztják a „sztálinista” címkét. A munkásörök aggódva vetették föl, hogy a bérből élők, de különösen a pályakezdő fiatalok és a nyugdíjasok nehéz, válságos helyzetbe kerülésük miatt, az adózás és az áremelések hatására egyre inkább a párt ellen fordulnak, elvesztik bizalmukat a vezetésben. Az emberek bizalma csak akkor állhat helyre, ha a párt elfogadható és követhető egységet teremt a felső vezetésében. A párt legutóbbi, röviden vázolt törekvését vegyes érzelmekkel fogadták a munkásörök. Egy részük teljes mértékben azonosul vele, más részük viszont nem látja megalapozottnak a reformok ilyen gyors ütemű kezdeményezését.

A többpártrendszer, mint realitást elfogadják, és szükségesnek tartják egy új koalíciós politika kidolgozását. A munkásörök szerint az 1990-es választásokra való felkészülés minden párttag feladata. Úgy vélik, a lakosság nem elsősorban változásokat akar, hanem eredményeket. Csak olyan mértékben támogatják a változásokat, amilyen mértékben azok eredményekhez vezetnek. Az előttünk tornyosuló, felhalmozódott súlyos politikai, társadalmi és gazdasági problémák megoldását csak offenzív és konstruktív politikával tudja elérni a párt. Befolyása, vezető szerepe, hatalma végső soron a felmutatott eredményektől függ.

A munkásörök több belpolitikai részkérdésben is véleményt nyilvánítottak. Aggasztónak tartják az országgyűlés tévovázását a vízlépcső ügyében. A világhiállítás megrendezéséről megoszlanak a vélemények. Sokan attól tartanak, hogy az ország egy újabb, erőn felüli beruházásba kezd, amely csak Budapestnek, illetve a nyugati országrésznek hoz bizonytalan mértékű hasznot, de a számlát az egész lakosságnak fizetnie kell majd. Mások szerint a világhiállítás olyan lehetőség, amelyért mindenkinek áldozatot kell hozni, mert hosszú távon ez megtérül.

A párt agrártéziseiről is élénk viták folytak. A nógrádi munkásörök az ország egyik tartópillérének tekintik a mezőgazdaságot. Az agrártermelésünk biztonságát létkérdésnek tartják. Elvetik az új földosztás lehetőségét. Ehelyett a mezőgazdaságra nehezedő terhek csökkentését, az agrártermelés szükség szerinti szubvencionálását, a falusi lakosság érdekeltségének növelését tartják a járható útnak. A falu felemelkedése, megtartó képessége nemzeti érdekünk. Nógrádra jellemző, hogy a munkások nagy része otthon kistermeléssel is foglalkozik, falusi lakos lévén érdekeltek egy új agrárpolitikában.

[...]

A munkásörök egy része olyan munkahelyen dolgozik, ahol szorongással és a munkanélküliségtől való félelemmel élik át a dolgozók a munkahelyeken folyó átszervezéseket. Ez rendkívül megnehezíti a munkásörök mindennapi helytállását is, mert a munkatársaik a kialakult helyzetben a kommunistákat teszik felelőssé mindenért. Ezért a stagnálás, a bizonytalan állapot megszüntetését, gazdasági eredményeket várnak a meghirdetett reformoktól. Úgy ítélik meg, hogy ha ebben az évben nem hoz eredményt a reformprogram, akkor a párt és a kormány elveszti a lakosság bizalmát.

A nemzeti ünneppel [március 15.] kapcsolatosan kifejtették a munkásörök, hogy az országnak most nyugalomra, stabilitásra, belső békére van szüksége, mert csak így remélhetjük a külföldi tőke beáramlását.

Ezért kompromisszumokra van szükség, de ezt elvárják az egyre hangosabb alternatív szervezetektől is, ha azok felelősséget éreznek az országról.

A politikai kalandorkodást elítélik a munkásörök.

Egyetértéssel fogadták, hogy március 15-én nem került sor a munkásörök demonstratív, látványos alkalmazására.

[...]

Jelzet: MOL M-KS 295. f. 1. cs. 381. d. 13. ő. e. 1989. március 29.

5.

MUNKÁSÖRSÉG NÓGRÁD MEGYEI PARANCSNOKSÁGA S A L G Ó T A R J Á N

Az elmúlt időszakban a munkásörök leginkább a belpolitikai kérdések foglalkoztatták.

Kádár elvtárs felmentéséről, illetve annak módjáról megoszlanak a vélemények. Sokakat felháborít, hogy 50 évi vezetői múlt után miért most és miért így kellett felmenteni őt az amúgy is formális funkciójából. Erős visszataszítást keltett ez az eljárás. Mások szerint viszont példa értékű az, ahogyan a KB megvált a munkaképtelen vezetőtől. A legtöbben Kádár elvtárs történelmi szerepének reális értékelését akarják, de nem akarják, hogy a párt bűnbakot csináljon a volt vezetőjéből.

A munkásörök figyelemmel kísérték a május 8-i KB ülésről kiadott közleményt. Sokakat aggaszt a pártban folyó hatalmi harc, a platformszabadság mögé bújtatott frakciózás. A politikai bizottság 9 főre csökkentését sokan úgy értékelik, hogy a hatalom még szűkebb körben összpontosul. Többek szerint a pártegység hosszú távon nem tartható fenn, a szakadás elkerülhetetlen.

Az ősze összehívott pártértekezletet a legtöbben jó döntésnek tartják, de mások inkább kongresszust szeretnének. A munkásörök a közeljövő legfontosabb feladatának tekintik a választásokra való felkészülést, a sorok gyors rendezését, világos és követhető program kialakítását, a szükséges személycseréket. A munkásörök figyelemmel kísérték a reformkörök szegedi tanácskozásáról kiadott sajtójelentéseket és tudósításokat. A reformkörökről megoszlik az állomány véleménye. Egy részük szerint fölösleges, sőt káros a reformkörök tevékenysége, ezért nem értenek egyet a pártmunka ilyen formájával és a tartalmi elemeivel sem. Mások szerint viszont a reformkörök biztosíthatják az MSZMP reformpárttá alakulását, a nemzeti tragédia elkerülését, a demokratikus szocializmus megteremtését.

Az országgyűlés legutóbbi ülészakát a munkások nem kísérték megkülönböztetett figyelemmel. Sokak szerint a honatyák ismét bebizonyították, hogy alkalmatlanok a felelős döntések meghozatalára. Sokan aggódnak a kormány kapkodó, meggondolatlan döntései miatt is. A benzináremelés csakúgy, mint a többi bejelentett és bejelentetlen áremelés igen rosszul érintette a munkásokat. A kormányban végrehajtott személycserével egyetértenek, de még további változásokat várnak. A munkások részéről egyértelmű igény, hogy a kormány következetesen éljen a rúházott hatalommal, már a közeljövőben érjen el eredményeket, mert ezek nélkül le kell mondania.[...]

Jelzet: MOL M-KS 295. f. 1. cs. 381. d. 13. ó. e. 1989. május 24.

6.

MUNKÁSORSÉG ORSZÁGOS PARANCNSOKSÁGA
Harcészültségi- és kiképzési osztály

J E L E N T É S

Tárgy: 1989. június 15-16-án a munkásör objektumok biztosításának erősítésére tett intézkedések végrehajtásának tapasztalatai

Parancsnok Elvtárs!

Jelentem, hogy a [popup title="MOPK I. helyettes 030/1989. számú intézkedésében" format="Default click" activate="click" close text="A Dósa István aláírásával kiadott utasítás intézkedési részét itt közöljük: „Az 1956-os események alatt elítélt, majd kivégzett NAGY IMRE és társai gyászszertatása és temetése – amint az a sajtóból ismert – június 16-án lesz. Azonosulunk az MSZMP Központi Bizottsága, az országgyűlés és a kormány álláspontjával, hogy e napnak „a közös nemzeti megbékélési szándékot kell kifejeznie.” Úgy ítélem meg, a munkásoknak, a munkásörögségeknek is ehhez kell igazítani magatartásukat. A parancsnokok számoljanak azzal, hogy felelőtlen vagy lumpen emberek megzavarhatják a rendezvényeket, esetleg provokálhatják a testületet. Ezért gondoskodjanak arról, hogy – a munkásör felszereléséhez, fegyvereihez illetéktelenek ne jussanak. Ennek biztosítására az alábbiakban intézkedem: 1) A munkásör szervek vezetői, parancsnokai javítsák meg a vezetés feltételeit, fokozzák az őrzött bázisaink biztonságát az alábbiak szerint: a) Június 15-én 20.00 órától június 17-én 07.00 óráig a MOP, a KEP, a KGÜ, a budapesti, a megyei és egységparancsnokságok hivatásos állományukból szervezzenek hadműveleti ügyeleti, a MOP és a megyei parancsnokságok telexkezelő, rejtjelző szolgálatot. (A szolgálatot egy alkalmas személy is elláthatja.) Ebben az időszakban munkásör nem vezényelhető közrendvédelmi, közbiztonsági szolgálatba, a tervezett kiképzési foglalkozásokat el kell halasztani. b) A hivatásos állomány június 16-án tartózkodjon munkahelyén, 16.00 óra után június 17-én 06.00 óráig lakásán vagy munkahelyén. c) Ellenőrizték és ellenőriztessék az őrzésbiztonságot és a b.) pont szerinti időszakra hatáskörükben tegyék meg a szükséges intézkedést. 2) A társadalmi állomány mozgáskorlátozását, karhatalmi tartalék céljára történő összevonását, alkalmazását csak a Munkásör Országos Parancsnok K vagy első helyettesének előzetes engedélyével rendelhetik el. [...]” MOL M-KS 295. f. 1. cs. 370. d. 2. ó. e. 1989. június 7.”] és a MOP, a Parancsnoki Iskola székházainak megerősített biztosítására készített „TERV” feladatai 15-én 15 órától 17-én 08.00 óráig eredményesen végre lettek hajtva.

Az alárendelt budapesti, megyei és MOP közvetlen parancsnokságok hadműveleti ügyeleti szolgálatai folyamatosan működtek, az előírt időpontokban jelentették a megerősítési feladatok végrehajtását, a bekövetkezett eseményeket, tapasztalataikat.

Időrendi sorrendben jelentett jelentősebb események:

Június 15-én:

- 20.00-21.00 között Nyíregyházán három ismeretlen telefonáló felhívta a városi tűzoltóságot, hogy a „munkásörögséget el akarják rendezni”, ha a városi parancsnokság égni fog, ne menjenek oltani, mert Budapestről 14-én hozott 10-12 kilogramm, kétféle sugárzó anyaggal fogják a robbantást végrehajtani. Ezzel egyidejűleg az egységparancsnokság felé is megtörtént a fenyegető telefonhívás. A megyei parancsnokság, a rendőrség, a tűzoltóság elvégezte az ellenőrzést, vizsgálatot. Rendellenességet nem tapasztaltak. Robbanás, tüzeset nem következett be. A szükséges elővigyázatossági intézkedéseket megtették.
- 21.45-kor a budapesti hadműveleti ügyelet jelentette, hogy a szovjet nagykövetség előtt 80-100 fős tüntetés, csoportosulás van. Szovjeteket becsmérlő szavakat kiabáltak és feliratokat akartak elhelyezni a nagykövetség kerítésére. A tüntetés különösebb esemény nélkül lezajlott.

Június 16-án:

- 08.00-09.00 között valamennyi hadműveleti ügyelet jelentette, hogy csend, rend, nyugalom van működési területükön.
- 13.50-kor a BM OKT és MOP hadműveleti ügyelet közötti összeköttetés aktivizálásra került, esemény nem történt.
- 15.45-kor Szekszárdról, a megyei parancsnokságról bombariadót (fenyegetést) jelentettek. A 17.00-kor befejezett rendőrségi vizsgálat „vaklármát” állapított meg.
- 16.00-kor a MOP-ra szervezett „készenléti őrsg” megkezdte szolgálati feladatának ellátását.
- 17.44-kor OKT-től érkezett tájékoztatás, hogy a fővárosban, a temetőben rendben zajlanak az események.
- 18.14-kor a KEP parancsnoka jelenti, hogy 17.00-kor két fő - idegen személy - közül egy fő beugrott az őrzött objektum kerítésén. A határőrök felszólítására elszaladtak. A helyszín közelében videokazettát találtak „Rambó, Jekkel István 2162, örbottyán, Szőlő sor 11.” szöveggel. A Határőrsg szolgálata saját hatáskörében intézkedett, és rendezte az ügyet.
- 18.00-kor intézkedés történt a KGÜ felé, hogy a gépkocsivezetők hazamehetnek.
- 20.00-kor MOP hadműveleti ügyelet tájékoztatást kapott arról, hogy a BM vezetők és a MOP-on bentlívó vezetők a lakásukra távoztak.
- 20.45-kor OKT-ban [popup title="Onger [Vilmos] elvtárs" format="Default click" activate="click" close text="Onger Vilmos alezredes, aki a Munkásörsg Országos Parancsnokság Hadműveleti osztályán szolgált, valószínűsíthetően összekötői feladatot látott el a BM OKT-n."] befejezte tevékenységét és a lakására távozott.
- 21.30-kor Szekszárdról jelentik, hogy cigánygyerekek a Megyei PB (parancsnokság) melletti térről, a zászlórudakról el akarták vinni a nemzeti és a fekete zászlókat. A munkásör szolgálat megakadályozta az eseményt.
- 22.50-kor az ellenőrző rádió hívások és a személyes ellenőrzések alapján megállapítható, hogy a MOP őrsege, készenléti őrsege fegyelmezetten látja el feladatát.
- 05.00-06.00 között a budapesti, megyei hadműveleti ügyeletek rendben bejelentkeztek, eseményt nem jelentettek.

ÖSSZEGETT következtetésként megállapítható, hogy az országban rend, nyugalom volt június 15-én, 16-án. Munkásör erők igénybevitelére nem került sor. A kiadott szigorító intézkedéseket a megyei és egységparancsnokságok eredményesen végrehajtották.

Budapest, 1989. június 17.

(P. F.)
hadműveleti ügyeletes

Jelzet: MOL M-KS 295. f. 1. cs. 381. d. 13. ó. e. 1989. június 17.

7.

MUNKÁSORSÉG SOMOGY MEGYEI PARANCNSOKSÁGA
K A P O S V Á R

[...]

Általános tapasztalat, hogy belpolitikai életünkre jellemző válságos helyzet munkásörök körében nem okozott nagyobb megingást, nincs pánikhangulat, nincs félelem, elkeseredettség. Érződik azonban az elbizonytalanodás, ami a testületet ért folyamatos kritikákkal, létének, perspektívájának megkérdőjelezésével van összefüggésben. A munkásöri felelősséget és a munkásöri elkötelezettséget az is bizonyítja, hogy nincs leszerelési hangulat. A korábbi információs jelentésünk óta 3 fő lépett ki a pártból és 2 fő lépett ki a munkásörögségtől.

Az állományépítés érezhetően nehezebbé vált, 40-45 fő előképzős állományra számítunk. Az állományépítési tervben leszerelők között tervezettek döntő többsége úgy nyilatkozott, hogy a kialakult helyzetre való tekintettel maradnak.

Kedvező az is, hogy a készenléti tartalékállomány megszűnésével összefüggésben sokan kérik átminősítésüket a tényleges állományba.

Az összevont kiképzéseken a megjelenési fegyelem elmaradt a korábbi évektől. Ezt a hétfégi ballagások is nagymértékben befolyásolták. A megjelenés 3 egységénél 90-93%-os, 2 egységénél 83-85% közötti.

A beszélgetések és alegységgyűléseken elhangzottak összegzése:

- az állomány részéről a *belpolitikai kérdéseket* illetően értetlenség tükröződik. Élesen bírálják az utóbbi időszak állami intézkedéseit, a kapkodást.
- Úgy ítélik meg, hogy késik a tényleges gazdasági szerkezetváltás. Megfogalmazásaikban a párt iránti aggodás jelenik meg. Minden beszélgetés, alegységgyűlés központi kérdése a testület helye, szerepe, további léte vagy megszűnése szerepel.
- A testület jövőjéről a kormány döntése a sajtótájékoztatók alapján nem volt egyértelmű. Általános megítélés, hogy a kormány a döntést „elodázta”. A döntés elhúzódnása mögött egy tudatos késleltetéssel összefüggő belső lazítást, „bomlasztást” vélnék felfedezni.
- A munkásörök aggodalommal nézik, hogy hazánkban egyidejűleg komoly politikai-gazdasági és társadalmi válság van. Ezt csak tetézi, hogy az MSZMP sem ura a helyzetnek, a platformszabadság elve mögött nagy az összevisszaság.
- Különösen az idősebb nemzedék fájjalja, hogy a múltunk átértékelése során a kétségtelen elkövetett hibák feltárása mellett az eredményeinket, értékeinket lebecsülik.
- A többpártrendszerre való áttérést a demokrácia fejlesztésének tartják. Ugyanakkor hevesen bírálják, hogy nemzeti méreteket öltött az MSZMP szidása, tekintélyének rombolása. Értetlenül szemlélik ezt, ahogy az MSZMP számolja föl az apparátusát, az intézményeit, vagyonát, ugyanakkor a leendő pártok pedig gyors ütemben építkeznek.
- Az 1956-os események ilyen mélységű átértékelését elsősorban az idősebb generáció nehezen fogadja. A Nagy Imre és sorstársai végtisztesség megadását jó érzéssel fogadták, a koncepció perекet elítélik. Ugyanakkor felháborodásuknak adtak hangot és mélységesen elítélték a temetésen elhangzott kegyeletstört, leplezetlen, nyílt szocialista ellenes, uszító beszédeket.
- Egységesen visszautasítják az alternatív szervezetek - a többség nevében -, a közvélemény nevében elhangzó felforgató nyilatkozatait.
- Sokan megkérdőjelezték, hogy az úgynevezett „függetlenség” jelszava alatt a gomba módra gyarapodó szervezetek és sajtók miért függetlenek és el nem kötelezettek, ha más nem csinálnak, mint az MSZMP-t szidják, az alternatívokat pedig felmagasztalják. Kérdezték, hogy ki jogosította fel őket, hogy a „Nép” nevében beszéljenek.
- Sok szó esett a gazdasági gondjainkról. Általános vélemény, hogy a veszteséges vállalatok felszámolása, illetve gazdaságossá tétele régi szólam, konkrétum nélkül. A kormány csomagterve is elsősorban az elvonásokra, a külföldi támogatásokra számít, kevésbé a hatékony, tisztességes munkára.
- A munkásörök döntő többségének a tenni akarása, a mai reformokat sürgető és végrehajtó politikához való viszonya jó. Azonban sokan úgy vélik, hogy ezt a folyamatot már nem az MSZMP KB irányítja.

[...]

Jelzet: MOL M-KS 295. f. 1. cs. 381. d. 13. ó. e. 1989. június 20.

8.

MUNKÁSÖRSÉG BARANYA MEGYEI PARANCSNOKSÁGA P É C S

[...]

Kis létszámban ugyan, de növekedett - részben az elbizonytalanodás, részben az aleggység kollektívák szelektáló döntései hatására - az *évközben /eszerelték* száma is. A megyében eddig 35 fő szerelt le: kilencen családi okokra, öten a pártra és a munkahelyre hivatkozva, tizenegyen a testületet ért támadások kivédésére nem éreznek elég erőt és kitartást, míg tíz főt a kollektíva zárt ki sorai közül. Ez a fajta „öntisztulás” és „tisztulás” a megyei összlétszám 1,5%-át érinti.

Néhány szervezet agresszív követelése a Munkásörség feloszlataésáért és a testület létét megkérdőjelező vélemények gyakori és harsány hangoztatása az állományépítő tevékenységre is kihatott.

A korábbi hónapokban potenciálisan számításba vett utánpótlás jó része ma még várakozó állásponton van.

Jelenleg még nagyon sokat tétováznak, nem biztosak egyértelműen a Munkásörség perspektívájában. Az előbbieк „eredménye”, hogy a tervezett létszám alig több mint egyharmada áll rendelkezésünkre. Becslésünk szerint az előzetes elképzelés kb. 50%-ban fog realizálódni.

A testület jövőjéért érzett aggodalom és féltés, valamint az ebből adódó feszültség és bizonytalanság oldódott az MSZMP KB május 8-i határozata és a Minisztertanács június 15-i ülése után, de teljesen nem szűnt meg. Most már a kézzel fogható, konkrét feladat meghatározást várja az állomány, ami mindenki előtt egyértelművé teszi szükségességünket.

A félévet záró aleggységgyűlések résztvevőit érthetően elsősorban a testület jelene és jövője foglalkoztatta. A hozzászólások során egyaránt megfogalmazódtak kétkedő, pesszimista hangvételű megjegyzések és derűlátó, a testület holnapját kétségtelen realitásnak vélő észrevételek is.

A parancsnokok ez utóbbit erősítették a körülmények sokoldalú elemzése után, s bízza a döntéshozók józan ítélőképességében és az önkéntes fegyveres szolgálat lényegéből fakadó társadalmi igény és szükségyszerűség felismerésében. [...]

Az elmúlt hetekben parancsnokságunkat felkereste a Szabad Demokraták Szövetségének egyik Baranya megyei vezetőségi tagja, aki tájékozódott a Munkásörség tevékenysége felől, és meglepetésünkre arról biztosított bennünket, ő - szervezete véleményével ellentétben - egyetért és támogatja a testület létét, azonosul célkitűzésével.

Ígéretet tett arra, hogy adott alkalommal tájékoztatót, konzultációt tarthassunk a megyei vezetőség részére. Egyelőre a meghívás késik. [...]

Belpolitikai vonatkozásban is nagy az érdeklődés. Munkásöreinket, mint a legtöbb állampolgárt, rendkívüli módon foglalkoztatják a politikai, gazdasági, társadalmi kérdések. Véleményeik ellentmondásosak, akár a kialakult helyzet, de döntő többségük azonosan vélekedik olyan kérdésekről, mint a pártegység hiánya, mint a pártirányításban lévő zűrzavar, mint a kormány „hajlékony” politikája különböző kérdésekben.

Változatlanul az a munkásörök véleménye, hogy a legfelsőbb szinten hatalmi harcok folynak, melyben legkevésbé az állampolgár és a társadalom érdekei a döntőek.

A hatalom gyengeségének bizonyítékát abban látják, hogy a vezetésben meglévő ellentétek és ellentmondások álkompromisszumos megoldásokban öltenek testet. Átmeneti megoldást jelentett a június 23-24-i KB ülés állásfoglalásának nyilvánosságra hozása, és az újonnan létrehozott 4 fős pártelnökség személyi összetétele.

Feszültséggel teljes várakozás előzte meg június 16-át, Nagy Imre és társai temetésének napját. A megye munkásörei elfogadták, hogy ez a nap legyen a „nemzeti megbékélés napja”, de aznap tapasztalataik egészen mást mutattak.

A mi értékítéletünk szerint a szertartáson elhangzott beszédek többsége egyáltalán nem volt összhangban az előre deklarált nyilatkozatokkal, mely szerint a temetés a kegyelet, a méltóságos gyász, a visszafogottság aktsusa lesz, ahol nincs helye a politikai kinyilatkozásoknak, s egyéb hangulatkeltéseknek.

A szónokok csak a kivégzettekről beszéltek, s egyikük sem szólt azokról az áldozatokról, akik a „barikád másik oldalán” harcoltak, akik a rádió vagy a pártbizottság védelmében, mint sorkatonák estek el, akiket bestiális módon meglincseltek, felakasztottak, agyonvertek - holott korábbi kijelentéseik, fogadkozásaik szerint - ez is hozzátartozott volna a „nemzeti megbékéléshez”.

Sokan úgy vélik, hogy szántszándékkal az ellenzék legradikálisabb, legagresszívabb tagjai jutottak szóhoz, megmutatva, mit értenek ők megbékélésen, demokrácián: szovjetellenességet, antikommunizmust, nacionalizmust, új politikai pereket, leszámolást.

Zavaró volt a beszédek anakronizmusa is: a kommunista Nagy Imre és társai mártírsága és éles kommunistaellenes kirohanások, az ateista kivégzettek és egyházi búcsúszavak, stb.

Sok munkásör várta a temetés után, hogy a politikai egyeztető tárgyalások második fordulója során valaki az MSZMP vagy az elnökölő Szűrés Mátvás részéről nehezményezi az ellenzéki kerekasztal képviselői felé a be nem tartott ígéreteket, a nyíltan ellenséges megnyilvánulásokat. Hibának tartják, hogy ez a nyilvánosság előtt nem történt meg.

[...]

Jelzet: MOL M-KS 295. f. 1. cs. 381. d. 13. ó. e. 1989. június 27.

MUNKÁSÖRSÉG ZALA MEGYEI PARANCSNOKSÁGA
Z A L A E G E R S Z E G

[...]

1. Minden egységünk jelzi, hogy az állományépítés stagnál. A már korábban jelentkezők is visszavonták felvételi kérelmüket azzal indokolva, hogy ez a testület jelenlegi formájában meg fog szűnni. Úgy ítélik meg helyzetük alakulását, hogy sem az MSZMP KB május 8-i állásfoglalása, sem a Minisztertanács június 15-i döntése nem oldott meg semmit, mintha mindez halogatás lenne. Ráadásul a június 16-i újságok eltérő tartalommal tudósítanak a MT-i ülésről. A Népszava utolsó mondata a Munkásörség megszűntetését sugallja. Sokan firtatják azt az ellentmondást, hogy nem a feladatokhoz keresünk testületet, hanem egy testülethez keresünk feladatokat.
2. Parancsnokainkban is felerősödött az az érzés, hogy párttól való elszakadás után mintha légüres térben mozognának. Jelzik, hogy ha konkrét elképzelések nem látnak a közeljövőben napvilágot, tömeges leszerelések várhatók (Lenti, Nagykanizsa). Most, hogy a napirendre került a KT állomány reaktíválása, kiderült, hogy ezen állománykategória jelentős része nem vállalja újra a tényleges szolgálatot. Kiképzési foglalkozások megjelenési aránya egy gyors összesítés alapján mutatja, hogy ez megyénkben először csúszott a 90% alá.
3. Munkásöreink nem értenek egyet országos vezetőinkkel. Az elmúlt hónapokban sokat, sok helyen nyilatkoztak. Nyilatkozataik esetenként túlzott magabiztosságot mutatnak, sőt néhány esetben el is térnek egymástól. Pedig legalább a hivatásos állományt fel kell vértézni olyan konkrét elképzelésekkel (nem csak globális tervekkel), melyeket a napi tevékenység során kamatoztatni lehetne akár az együttműködési tevékenység orientálásában, akár az ellenzéki csoportokkal nap mint nap folytatott párbeszédben. [...]
8. Tagjaink nagy figyelemmel kísérték a június 16-i temetést. Egységesen felháborodtak a[z] utolsó beszéden, melyet Zalaegerszegen nyílt izgatásnak, Gellénháza és Nagykanizsán politikai demonstrációnak minősítenek, nem gyászbeszédnek. [...]

Jelzet: MOL M-KS 295. f. 1. cs. 381. d. 13. ö. e. 1989. június 28.

MUNKÁSÖRSÉG NÓGRÁD MEGYEI PARANCSNOKSÁGA
S A L G Ó T A R J Á N

[...]

Az elmúlt időszakban belpolitikai életünk eseményei közül Nagy Imre és társainak temetése váltotta ki a legnagyobb visszhangot. A munkásörök többsége a nemzeti megegyezés, egy új kiegyezés érdekében tett fontos lépésként értékelte az eseményt. Ugyanakkor visszatetszést és felháborodást keltett Orbán Viktor és Rácz Sándor beszéde. A konfrontációra törekvő felelőtlen elemek megnyilvánulását elítélte állományunk. A munkásörök többsége bízik a társadalmi robbanás, a fegyveres konfliktus elkerülésében, a nyugalom és békeség fennmaradásában. Más részük szerint azonban a folyamatok kicsúsztak az MSZMP irányítása és ellenőrzése alól, ez pedig akár társadalmi és gazdasági összeomláshoz is vezethet.

A munkásörök nagy figyelemmel kísérték a legutóbbi KB ülést, melyen fontos szervezeti és személyi kérdésekről döntött a testület. A többség véleménye szerint legfőbb eredmény a pártszakadás elkerülése volt.

A pártelnökség összetételéről és a PIB létrehozásáról megoszlanak a vélemények. A munkásörök nagy része nem érti, mi a különbség a frakciózás és a platformszabadság között. A pártegység szempontjából mindkettőt veszélyesnek és elfogadhatatlannak tartják. Sokan felvetették, hogy személyes ambíciók érdekében a párt vezetésében hatalmi harc folyik, melynek során háttérbe szorulnak a párt és a nemzet érdekei.

A munkásöröket megnyugtatta a Kormány döntése a testületről. Várják a tárcaközi bizottság javaslatát. Sokan aggódnak a munkásöröset és a munkásöröket ért egyre gyakoribb támadások, piszkálódások, intrikák miatt. Legtöbben a sajtóra, a munkahelyi környezetre és a közéleti rendezvényekre panaszkodnak. Többen felvetették, hogy a bizonytalanság következtében felütheti fejét a demoralizáltság a testületben is. [...]

Jelzet: MOL M-KS 295. cs. 1. 381. d. 13. ö. e. 1989. június 29.

MUNKÁSÖRSÉG BUDAPESTI PARANCSNOKSÁGA
B U D A P E S T

[...]

Az egységek jelentéseiben belül a terjedelmi arányok jól tükrözik, hogy mely kérdések foglalkoztatják a fővárosi egységek munkásöreit. A hangulatot két fő kérdéscsoport motiválja. Az egyik a belföldi politikai erőviszonyok kedvezőtlen alakulása és abból adódóan a destabilizáció veszélye. A másik, az előbbivel összefüggésben, a Munkásöröset kikezdő politikai provokációk kellő válasz nélkül hagyása, az állomány fegyelmében bekövetkezett lazulás. A jelentések terjedelmében e két téma egyaránt kb. 20-20%-os arányban részesedik.

A további témakörök súlya a jelentésekben: a Munkásöröset intézményét megkérdőjelező alternatív törekvések, a Munkásöröset szakmai munkájának gyengülése, a belpolitikában a gazdaság helyzete, a telekommunikáció művelőinek politikai szerepvállalása, továbbá a külpolitika eseményei. Ezek a témák egyaránt közel 15-15%-os, a Munkásöröset intézményeinek (Baráti körök, Munkásör újsg, Önszegélyező Csoport, vállalkozási kezdemények) helyzete témák pedig a hátralévő 4-5%-os arányban vannak jelen a jelentések terjedelmében.

1. 1.) A belpolitikai helyzet fejleményeiről kialakult vélemény: az MSZMP felső vezetésében a személyi, a politikai együttműködés gyengeségeit, a felszínre kerülő újabb- és újabb múltbeli politikai-gazdasági hibákat, egyes árt- és gazdasági vezetők alkalmatlanságát, erkölcsi vétségeit - okokat -, jelölik meg az erőviszonyok kedvezőtlen alakulásának forrásaként. Ezekből következnek, állítják, a szocialista eszmények, vívmányok hitelvesztésének, csökkenésének; a szocializmustól történő elfordulásnak; az ellenzéki, különböző (nem egyszer szélsőséges) ármalatai tényéréseinek jelenségei.

Az új pártelnökség megalakulása előtti időben keletkezett, említett tartalmú jelentések sűrűsége, a szélsőségek (régii modell hívei, reformdiktatúra képviselői) tevékenysége miatti egységbontásnak, a cselekvőképtelenségnek a felszámolását. Demokratikus szocialista megújulást követelnek a pártegység jegyében. Csakis így állhatjuk útját - az állásfoglalások szerint - a zűrzavarnak, a szocialista hatalom bukásának. Ma még adnak esélyt a szocialista alapú demokratikus kibontakozásnak, a nemzet egészséges erői összefogásának, gazdasági nehézségek leküzdésének. Az említettekre utaló megnyilvánulások:

- A múlt hibáitól történő elhatárolással egyetértenek, de a négy évtized minden szocialista értékeinek az elvitatásával nem. Ezt nem tűrhetjük (az I., VI., XII. kerületi egységek jelentéseiből).
- A vezetők pozícióharca, az ellentmondásokkal terhes-, viharos gyorsasággal változó-, önmarcangoló megnyilatkozások veszélybe sodorják a munkáshatalmat. Elérkezett az ideje (mert aztán késő lesz) annak, hogy a szocializmus erőit egységbe tömörítve újat álljunk a veszélybe vezető folyamatnak (IV., X., XII., XIII., XIV., XVII., XVIII., XXII.).
- A munkásosztály öntudatos részének-, a párttagok-, a szocialista értelmiség többségének véleményét elnyomja egy gátlástalan „reformdiktatúrát” alkalmazó, uralomra törő, kapitalista restaurációt dédelgető értelmiségi-elit kisebbség. Ezekhez csatlakoznak egyes olyan „reformerek”, akik a múltbeli elvtelen, konformista magatartásuk feledtetése érdekében, most ultrareformerként viselkednek (VII., X., XI., XVII., XIX. budapesti törzs).
- A fő feladat most a gazdaság megújítása, szerkezetváltása. A nemzet boldogulása attól függ, hogy annak érvényre juttatásához sikerül-e szocialista egységet megvalósítanunk. Nem kapitalizmust akarunk (XIII., XVI.). Az említett alapvető kérdésekben lévő azonos véleményeken túlmenően más, jelenleg fontos politikai kérdésekben is (Nagy Imre, általában 1956. jelenleg aktuális megítélés; az alternatív (pártmozgalom) általános, vagy differenciált megítélés; a kerekasztal tárgyalások stb.) nagyjából azonos, vagy egymáshoz közelálló a többség véleménye. De adódnak eltérő, jóhiszemű, türelmetlen, esetleg múltba merevedettnek tekinthető vélemények is.
- 1956-nak a differenciált megítélésével - a mozgalomban bármilyen oldalon résztvevőknek a megbékélésével a szocialista jövő jegyében -, a polgári értékeket is befogadó nemzeti megegyezéssel egyetértenek. Elutasítják a „csak” ellenforradalom, illetve forradalom egyoldalú formulából származó helytelen következtetéseket. A méltó végtisztesség megadását (Nagy Imre és társainak) igen; a temetés ürügyén történt nemzeti egységbontó, provokatív (szovjet-szocialista ellenes) propagandával nem értenek egyet (I., X., XII., XIV., XIX., XXI., VOLÁN).
- A megbékélési törekvést félreértve, akadnak olyan hangok is, hogy: a párt elárulta a fegyveres testületet, ezzel a liberalizálódással nem lehet egyetérteni. Értelenséget okoz, hogy a 301-es parcellából nemzeti emlékhelyet akarnak csinálni. (Az 1946-ban kivégzett fasiszta nemzetvezető Szállasi [!] Ferenc és köztörvényes kivégzett bűnözők is oda lettek temetve - állítják!?) Ezen a napon (VI. 16.) Mező Imrének és társainak a sírját is meg kellett volna koszorúzni. Ők

voltak a valóságos áldozatok. Túlzás a Kádár korszaknak csak a hibáit emlegetni, néhány évvel ezelőtt még általános volt a tömjénezés. Kádár elvtárs felmentését (a testület éléről) eltávolításnak tekintik, mellyel nem értenek egyet (VI., VII., X., XIII., XIV., XVIII., XXI.).

- Az alternatív mozgalmak tényét elismerő-, a többpártrendszer szükségszerűségét elfogadó állásfoglalással - nehezen bár, de - az állomány többsége útban van az egyetértéshez. Demokratikus választások révén, minden haladó erő összefogásával - a nemzeti célok megvalósítása érdekében - ugyancsak közeli az azonosulás. Ezekben a kérdésekben a gyanakvós eloszlását hátráltatja a korábbi beidegződés, az ellenzék szélsőséges-, nagyon is aktív erőinek megnyilatkozásai (I., XIII., XVI., XVII., XIX., XXI.).
- Az egyetértő-, a részben vitatottan egyetértő belpolitikai fejleményekkel szemben a gazdaság-, a telekommunikáció nagy részének politikai szerepvállalása-, a munkásörtség megítélése kérdésekben eluralkodó tendenciákkal szemben markáns ellenvéleményeket fogalmaznak meg a jelentések.
- A gazdaság fellendítését nem szolgálják a kormány gyakran kapkodó, meggondolatlan intézkedései, az alternatív mozgalmak destabilizációs-, figyelemelterelő manőverei, a teljesítménnyel nem arányos, a fedezeti forrásokkal nem megalapozott gazdasági követelések. A szocialista megújulás, az új-, magyar modell, a vállalkozás szerepét is felvállaló, szektor semleges szocialista szerkezetváltás ürügyén, már a tőkével szembeni teljes kapituláció kerül előtérbe (VII., VIII., IX., X., XIII., XV., XVI., XX., VOLÁN).
- A telekommunikáció jelentős része elvesztette tárgyilagosságát, manipulál, túlyomó teret szentel a múltnak, a hibáknak. Gyakran egyoldalúan tájékoztatnak. Teret adnak a szocialista- és szovjetellenes megnyilvánulásoknak. Nekünk nem biztosítanak fórumot, elnyomják az ellenzékkel szembeni, a mai „másként gondolkodókat”. Teret biztosítanak viszont annak, hogy szélsőséges, szűk ellenzéki csoportok, személyek az ország nyilvánossága előtt a nép-, a magyar ifjúság-, az egész magyar nemzet nevében nyilvánuljanak meg (I., III., VIII., XI., XVI., XVII., XIX.).
- A Munkásörtség társadalmi megítélése romlik. Ebben a MOP eddigi nem megfelelő propaganda munkáját is hibáztatják. A párt- és állami szervek megnyilatkozásai elé várakozással tekintettek, azt a KB ülés után is részben ellentmondásosnak tartják. A parlamentben, egyes szakszervezeti fórumokon előfordult provokatív megnyilvánulás sem kapott megfelelő választ. Az alternatív mozgalmak felesleges költségvetési tehernek, a szélsőségesek a „rendpárti” visszarendeződés bázisának tüntetik fel a testületünket. Kellő válaszok hiányában félok, hogy a társadalomban eluralkodnak az említett nézetek. Az állományunkban ez a jelenség a bizonytalanság-, elszigetelődés érzetét kelti. Társadalmi megbecsülés helyett lassan már provokációknak is alanyaivá válunk. Többeknél ezért a társadalmi passzivitás jelei mutatkoznak. Leszerelési kezdeményezések kerülnek előtérbe (III., V., VII., VIII., IX., X., XIII., XV., XVI., XVII., XVIII., XX., Vegyvédelmi).

[...]

Jelzet: MOL M-KS 295. f. 1. cs. 381. d. 13. ő. e. 1989. június 30.

12.

MUNKÁSÖRSÉG BUDAPESTI PARANCSNOKSÁGA BUDAPEST

INFORMÁCIÓ

az 1989. június 21-től terjedő időszakban a budapesti egységeknél történt főbb eseményekről

A kiképzések befejezését követően az alegységgyűlések megtartására került sor. Az egységek egy része engedéllyel nem tartott-, vagy nem szakasz, hanem század kötelékű gyűlést tartott. Az alegységgyűléseken a megjelenési arány alacsony, 40-60%-os, vagy ettől is mérsékelt volt. Néhány alegységgyűlés különböző technikai és személyi okok miatt elmaradt (pl. VI., ker. 3/1., VII. ker. 1/3.).

[...]

Az MSZMP Elnöksége és a Minisztertanács által, Kádár János elvtárs temetésére létrehozott bizottság felkérésére a Munkásörtség Budapesti Parancsnoksága és egységei a KB székházában felállított ravatalnál 1989. VII. 13-án és 14-én; a Mező Imre úti temetőben, 14-én délután kegyeleti dízsorfallal szolgálatot láttak el.

A szolgálat szervezésében és végrehajtásában résztvevő munkásörök száma:

Megnevezés	13-án	14-én (két helyszínen)	Összesen Fő
Dízsorfallal	556	1161	1717
Törzs és közvetlen	103	155	258
Összesen:	659	1316	1975

A kerületi egységek az 1700 fő előírászatnak megfelelően teljes mértékben biztosították a létszámot.

A munkásörök a kegyeleti szolgálatot nagy odaadással vállalták, fegyelmezetten teljesítették. Különösen nagy terhelést jelentett a 13-án délutáni szolgálat, amely 13.00 órától 20.00 óráig (7 óra) lett megtervezve. A vártnál jóval nagyobb számú résztvevővel számoltak, az igényeknek megfelelően éjjel 1 óráig meghosszabbították. A szolgálatot ekkor ellátók, annak befejezése után, maguk is tisztelegve elvonultak a ravatal előtt (otthonukba éjjel 2-3 órára térhettek meg).

A temetésen résztvevő munkásörök és a résztvevő látogatók egymásban jó benyomást keltettek. A kölcsönös figyelem és tisztelet volt a jellemző. Ez elmondható a díszelő szolgálatban együttműködő honvédség parancsnoki és beosztott állományáról is.

A temetéssel, a résztvevő látogatókkal függ össze a következő, nagyszámú munkásör által megfogalmazott két észrevétel. Az egyik: alábecsülték az állampolgárok, a párttagok Kádár elvtárs iránti tiszteletét, pozitív viszonyulását. A „vártnál” nagyobb létszámban rótták le az emberek kegyeletüket. Valójában úgy vélik, hogy az időt szűkre szabták, a lehetőséget teljesen nem tárták fel nyilvánosan ahhoz, hogy szándéka szerint, akik akartak, vagyis a ténylegesen jóval nagyobb létszámban tisztelegessenek. A másik a telekommunikáció szerepe, amely bár ezúttal visszafogottabb volt (a mostan szokásosnál) „igyekezett” a tisztelgők létszámát alábecsülni, az érzelmi megnyilvánulásokat kisebbiteni. Eléggye egyöntetű az a vélemény, hogy az Acél Endre által, a HÉT-ben közölt 60 ezernél, kb. 20-30 ezer fővel nagyobb létszámban tisztelegtek a KB székházában.

A munkásörök szolgálati tevékenységével kapcsolatos az az információ, hogy szívesen és az igényelnél nagyobb számban is jelentkeztek szolgálattételre. A munkahelyeken általában nem támasztottak kifogást a munkaidőben történő szolgálattal szemben. Ezzel ellenkező jelzés csak elvétve érkezett. Pl. a IV. kerületben a Tímárpári Szövetkezet és a Tungsram Vácuumtechnikai Gépgyára munkahelyi vezetői voltak azok, akik nem járultak hozzá a munkásörök kegyeleti szolgálattételhez.

A munkásörök szolgálaton kívül is nagy számban személyesen, családostul, csoportosan vagy munkahelyi kollektívában rótták le tiszteletüket a ravatalnál vagy a temetésen. Pl. az V. kerületiek: a Kossuth Nyomda, az Országos Szakipari Vállalat és több főhatóság kisebb kollektívája tagjaként. A XIV. kerületi egység szolgálaton kívüli kollektívája, családtagjaikkal, kb. 100 fő, koszorúval adta meg a végtisztességet. A III. kerületi Baráti Kör pedig résztvevőt is küldött.

A munkásörökben igen jó benyomást keltett, hogy a társadalom minden rétegéből nagy és őszinte részvétel nyilvánult meg. Különösen a fiatalok viszonylag nagy száma eljött a szolgálatra (a VIII. ker. parancsnokhelyettes felfigyelt a fiatalok egy igen divatosan öltözött, 10-15 főből álló, virággal tisztelegő (húsz év körüli) csoportjára. A IV., a XIV. kerületi parancsnok tájékoztatása szerint a munkásöröknek az a véleménye, hogy az MSZMP vezetése részben ezért hátrál, mert túlbecsüli (a telekommunikáció jelentős része által felnagyított) ellenzéki áramlat befolyását a tömegekben, illetve alábecsüli, és nem támaszkodik eléggé a megújulást és demokráciát akaró szocialista reformerökre.

A temetés alkalmával több egység munkásöröi véleményt cseréltek az elmúlt időszak fejleményeiről. Az elhangzott véleményekből:

- Pártvezetéssel szemben folytatódó elégedetlenség és értetlenség nyilvánult meg: „a pártelnökség megalakításáról nem kérdezték meg a tagságot” (IV. kerület).
- A pártvezetés egy részének egyes állásfoglalásaival és főleg a tömegkommunikációt gátlástalan antikommunista propaganda felhasználók véleményével nem értenek egyet (XIV.).
- A Bush látogatás nem más volt, mint egy neokollomalista [!] jellegű propagandafogás. Gazdasági mézesmadzagot húztak el az orrunk előtt. A gazdasági destabilizáláshoz járultak eddig is hozzá. Ki hiszi el, hogy most a szocialista piacgazdaság híveivé váltak (VI.). Ugyanakkor a gazdasági realitásokat elismerve az igazságos világgazdasági rend- és fejlett technika megszerzését szükségesnek tartják.
- A munkásörök türokképessége véges. Egyre növekszik a testület elleni propaganda hadjárat, a közvélemény ellenük hangolása. Ezzel szemben nincs vagy nem megfelelő a fellépés. A munkásörök - megbecsülés helyett - így egyre inkább negatív hangulatnak, megkülönböztetésnek, lassan már provokációnak vannak kitéve (IV., VI., XIV.).

- Pl. a Jászai Mari téri tiszteletadást követő időben, a 2-es villamos első járatán, két 20 év körüli fiatalember a munkásörseget gyalázó (piszkok, szemetek, a szolgálatért havi 8-10 ezer Ft-os leszakítók) kirohanását egy idősebb, civilben lévő munkásór határozott fellépése leállította. Az egyik fiatal elismerte, hogy BKV gárdista volt, az apja repülő honvédtiszt, csak felületes ismerete van a munkásörsegről, az általa elmondottakat hallomásra alapozta és elnézést kért (Bp-i törzs).
- A munkásörök - így több egységparancsnok - , ha a helyzet nem változik, ha az ellenük irányuló propaganda hadjáratával szemben nem lépnek fel, ha nem demonstrálhatjuk valóságos (haladó néphez és nemzethez való) elkölvezettségünket, akkor néhány hónap alatt az állomány nagy része lemorzsolódik. [...]

Jelzet: MOL M-KS 295. f. 1. cs. 381. d. 13. ő. e. 1989. július 25.

13.

Munkásörse Veszprém megyei Parancsnoksága
VESZPRÉM

[...]

Megyénkben az elmúlt három hét során mindenütt lezajlottak a pártértekezletek. Valamennyi pártértekezleten szóba került, általában heves vita tárgya volt a Munkásörse jövője. A városi pártértekezletek többségén még sikerült a testület megszüntetését szorgalmazó állásfoglalások elfogadását elkerülni, sőt a legelsőnek megtartott pápai pártértekezleten még a Munkásörse mellett, a testület feloszlását ellenző állásfoglalás született. Később viszont a Munkásörsevel szembeni elleni hangulatkeltés és a felső vezetés testület melletti egyértelmű kiállásának hiánya, továbbá a jövőre vonatkozó határozott elképzelés, koncepció kidolgozása körül tapasztalható késlekedés és zavarodottság miatti bizonytalanság fokozódása következtében a küldöttek többsége a Munkásörse ellen fordult, s két hete már az is eredménynek számított, ha a pártértekezlet mellőzte az érdemi állásfoglalást.

Legutóbb pedig, e hét végén a megyei pártértekezlet 67,5%-os szavazati arányban elutasította a Munkásörse további fenntartásának szükségességét.

Az alábbiakban közlöm a pápai, a várpalotai és a megyei pártértekezleten elfogadott állásfoglalás testületet érintő részeit. A többi pártértekezlet állásfoglalásában nem tért ki a Munkásörse kérdésére.

Pápa

Jogos elvárásnéppen merült fel a Munkásörse kérdésében való állásfoglalás kialakítása. A Munkásörse helyzetét jogilag egyértelművé kell tenni, ezt a kormányzatnak rendezni kell. A szervezet feloszlásával nem értettek egyet a résztvevők. Biztosítani kell az ott dolgozóknak azt a lehetőséget, hogy konkrét, más funkcióban szolgálhassák a társadalmat. Egyértelművé kell tenni, hogy - a mi ismereteink szerint - tevékenységükhöz semmiféle törvénytelenség nem kapcsolódik, fennállása óta a társadalom hasznát szolgálta. A közbiztonság, a polgári védelem, katasztrófa elhárítás területén továbbra is fontos kormányzati feladatot láthatnak el, szigorúan a jogállamiság keretei között.

Várpalota

A Munkásörse betöltötte történelmi küldetését, a párt mondjon köszönetet a munkásöröknek eddigi áldozatos tevékenységükért.

Megyei Pártértekezlet

A Munkásörse eddigi áldozatos munkáját elismerve, javasoljuk annak jogutód nélküli megszüntetését. Egyben kezdeményezzük, hogy más politikai erők se hozzanak létre fejtveres szervezetet.

Fentiek mellett tájékoztatásul közlöm, hogy megyénkben 09. 29-én a testület ellen semmiféle megnyilvánulás nem volt tapasztalható. Munkásörseink viszont nagyon várják, hogy a MOP előtti tüntetéssel kapcsolatban mielőbb határozott állásfoglalás szülessen.

Jelzet: MOL M-KS 295. f. 1. cs. 381. d. 13. ő. e. 1989. október 3.

14.

MUNKÁSÖRSE BUDAPESTI PARANCNOKSÁGA
BUDAPEST

[...]

2.) *A belpolitikai helyzet* alakulását a fővárosi munkásörök az egységparancsnoki információs jelentésekben a következők szerint értékelték.

A korábbi évtizedek folyamatainak valóságos és részben látszólagos fejlődése, az időszakos konszenzusok egy oldalról, valamint más oldalról a lappangva létező stagnálás és ellenzéki erőssödése közötti ellentmondások feloldására az MSZMP már korábban nyitást kezdeményezett. A lassú és folyamatos külföldi nyitást követően került sor a belföldi ellenzék felé történő nyitásra, tárgyalásokra. A kétirányú nyitás kölcsönösen felerősítette egymást. A Nyugat által is támogatott ellenzék az alkalommal igen virulensen élt. Mind szélesebb frontokon lényeges és tárgyilagos kritikája mentén megjelentek a mind indulatosabb és partatlan túlzó, irreális és eltorzított követelések is. A folyamatot nagymértékben tette lehetővé az MSZMP-n belüli egység hiánya, a párt- és az állami vezetés politikájának, intézkedéseinek sorozatos következtelenségei, szükségsszerű vagy elvtelen engedményei. Az ellentmondásos folyamat átmenetileg tárgyalásba, részleges megegyezésbe torkollott. A folyamat jelentős részét sikerült nemzeti megegyezés, a feloldás irányába terelni. Az így előkészített békés átmenet tervével szemben nyílt és lappangó bizalmatlanság, részben kölcsönös -, de főleg egyoldalú további vádaskodások és - félelmek mutatkoznak (I., II., IV., XI., Bp-i törzs).

A munkásörök úgy vélekednek, hogy a hatalmi viszonyok a társadalomban nem áttekinthetőek. „A hatalom”, amely „nem legitím”, tárgyal és megegyezik egy általa így elismert, de még annyira sem legitím [ellenzék] [K] [erekasztal] [al], egy maroknyi, főleg értelmiségi személyi csoportosulás képviselőivel. Az „önemésztő”, az egymás elleni belső vitát és „beismerést” folytató MSZMP vezetés: a párttagságot zavarodottá, benuáltta teszi, az ellenzékieteket fölényes helyzetbe hozta. Ezáltal az ellenzék a köztudatban jelentős tényerésre tett szert. Ma már a „hagyományos, nemzeti, demokratikus, európaiságunkhoz (?) való visszatérésről” visszhangoznak a különböző telekommunikációs médiákon eluralkodó csoportok. A munkásörök elfogaltak, a gondoktól fáslult dolgozók, alkotók értetlenül szemlélik ezt a végbemenő „demokratizálódó” folyamatot. Felteszik a kérdést, amit tapasztalnak, az vajon: a hibák kijavítása? a reform? A modell vagy rendszerváltás? Netán a visszarendeződés? Átmenet a „nem szocializmusból” jelző nélküli demokráciába? Ezeket és még sok hasonló kérdést fogalmaznak meg az emberek, a dolgozók sűrűjében élő munkásörök (I., II., III., V., VI., VII., X., XI., XVIII., XIX., XX.)

Közelebbről a következőkben az egyedi vélemények közül idéznék:

- a teljesítmények, a gazdaságosság javítása, a gazdasági szerkezet korszerűsítése helyett most, válogatás nélkül mindennek, ami volt, a tagadása van napirenden. A gazdaság negatív tendenciáinak feltárásairól, megváltoztatásának szükségességéről, a figyelmet felháborító gazdasági botrányok tállalásával (rendőrségi, bírósági ügyek) terelik el. A vállalkozásban való érdekeltség kibontakoztatása, az esélyegyenlőség és a szektorsemlegesség ürügyén már: az állami javak ellenőrizhetetlen kiosztása; a vállalkozások egyenlő teherviselésének a megkérdőjelezése (minden „korlát” lebontásának követelése) van soron; a gazdaság romlása kárvallottjainak csak a szociális védőhálóról való ígélet (I., II., VII., VIII., XIX., XX. Volán).

A társadalom-, a gazdaság válsága tükröződik az MSZMP válságában. A múlt tanulságai és a jövő számára meghatározható program tárgyában - lényegében az MSZMP kongresszusi dokumentumaiban szereplő és a háromoldalú tárgyalásokon nyitva maradt kérdések körül - ütköznek a vélemények.

- A munkásörök szerint a munkahelyi pártszervezés és a munkásörse jogutód nélküli megszüntetése stb. követelések, illetve engedmény-szándékok között egyes MSZMP vezetők és az Egység Okmány aláírását megtagadó szélsőséges ellenzéki szervezetek véleményében összecsengés fedezhető fel. A munkásörök szerint az MSZMP vezetése elvi, gyakorlati kérdések és a személyi pozíciók elosztása vonatkozásában megosztott. A reformerséget „kisajátítók”, vélt vagy valóságos pozíciójukból kiindulva reformellenességgel, illetve konzervativizmussal gyanúsítják a más platformhoz tartozókat (II., III., V., VIII.).
- A vezetés megosztottsága, a „reformdiktátúra” térhódítása miatt a párt ereje szétforgácsolódik. A szélsőségesektől elhatárolódó pártegyeséggel, amely koalícióra jutna - a saját kemény szárnyától ugyancsak elhatárolódó - konstruktív ellenzékkel, véli a többség elérni a békés átmenetet, a demokratikus szocialista (polgári humanista értékeket is magáénak tekintő) társadalomba.
- Helytelenítik, hogy a „reformszárny” 10 munkásört is „felhasznált egységbontásra”. Milyen demokratizmust képviselhetnek azok, akik az ott és akkor jelenlévő többi munkásör véleményét meghallgatni nem kívánták, akik a magukétól eltérő véleményeket elhallgattatták?

[...]

3.) *A munkásörse helyzetét*, jelenét és jövőjét az állomány borúlátóan ítéli meg. A politikai erőviszonyok szerintük, az MSZMP jelenlegi vezetésén belül olyan irányba tolódtak, hogy ebben a kérdésben is tovább hátrál a párt, sőt ballasztjának tekinti a testületet. A Kormány, a Kárpáti interjú által tett ugyan egy gesztust, de kérdéses, hogy ez nem késett-e már el. A munkásöri vezetés, a MOP (egyes vezetői) megnyilatkozásait, legalábbis a TV-ben gyengének, mentegetőzőnek tartják.

A munkásörtség szakmai tevékenységét, aktivitását úgy ítélik meg, mint ami elmarad a még ma is meglévő lehetőségeinktől. Úgy vélik, hogy az alulról jövő kezdeményezést is fékezi a szolgálati rend, a „fegyelem”. A központi gazdasági vállalkozásokról csak az azokat vitató (elmarasztaló) sajtóközleményekből értesültek, amit nehezményeznek. A jelenlegi nehéz helyzet ellentmondásainak feloldására, a kedélyek megnyugtatására kisebb-nagyobb jelentőségű javaslatok is megfogalmazódtak. Úgy vélik, hogy még mindig nem visszafordíthatatlan folyamatról van szó. A régi, a rossz, a hibás intézményrendszer átalakítására, váltására van lehetőség. Ehhez ma még megvannak az erőforrások. Ha ezeket nem használják ki, úgy egy ellenkező előjelű hibás intézményrendszer jön létre. Az ország, a dolgozó nép helyzete, kilátásai, jövője tehát még megmenthető. Ha a lehetőséget elmulasztják, úgy valóban csak vegetálás, káosz következhet. Erőszakos megoldást kizártnak tartanak (az összes egységek).

Részletezve a bevezetőben említetteket:

- Az önkéntes, önzetlen társadalmi munka megbecsülése helyett teret adnak a lejáratásunknak. A Kádár temetés spontán demonstrációja megmutatta, hogy a tömegekben (a „megdolgozás” ellenére) még ma is erősek az érzelmi szálak a szocializmus iránt. Ma egyfelől a szélsőségesek folytatnak kampányt ellenünk, másfelől pedig csak egy kormány „gesztus” volt, amely felemás érzelmeket keltett csupán. Az MSZMP reformokat kisajátítani akaró vezető szárnya az ellenzék platformjára állt. A reform centrum elszigetelődéstől tartva nem foglalkozik velünk. Mindez elbizonytalanítja a munkásörsteket. Az állomány tagjai követelik, hogy mielőbb pozitív döntés szülessen a jövőjéről illetően. Nagy vonalakban a Kárpáti beszédben megfogalmazott kibontakozással a többség azonosulni tud (I., II., VI., VIII., X., XI., XIII., XIV., XVI., XIX., XX., XXI., Vegyvéd.).
- A Munkásörtség politikáját, szervezeti helyzetét és szakmai tevékenységét a következők szerint értékelik. A parancsnokok nem tudnak válaszolni a munkásörök kérdéseire. A kapcsolat lazul mind az állománnyal, mind pedig a külső szervezetekkel (MSZMP, MHSZ, iskolák, stb.). A bázisvállalatoknál az anyagi-műszaki feltételek (öltözők, tanteremk biztosítása) romlanak. A társadalmi lehetőségeink még most is megválnának, de azokat nem használjuk ki. Pl.: I. kerület egyik általános iskolájában mind az úttörőavatáson, mint pedig a Honvédelmi Napon jó érzéssel és -benyomással teljesítettek egyenruhában a munkásörök szolgálatot. A XVII. kerületben pedig iskolai zászlóadományozásban, -avatáson vettek részt (IV., XII., XIII., XVIII., Volán).
- A foglalkoztatás hiánya a feleslegesség érzését kelti. A munkásörök körében növekszik a becsapottság, a keserűség érzése. Az SZDSZ és a FIDESZ megújuló támadására nincs megfelelő válasz. Ahol mégis valami szervezéssel próbálkoznak, ott van siker, mérséklődik a levertség érzése. A szolidaritás az állományon belül még mindig erősen él. Pl.: a XIX. kerületben a FEN ünnepség (családtagok részvételével) jól sikerült. Ezekkel a lehetőségekkel sem élünk. Ezzel is összefügg, hogy növekszik az évközi leszerelők száma. Év végére „egybecsúszás” 30-50%-os leszerelés várható. A megmaradó állomány képzettségi, szakmai színvonala, a kiképzések, a foglalkozások elmaradása miatt csökken. A kis létszámban jelentkező új munkásörök részben visszalépnek. Aki maradna azok kiképzése sem megoldott (II., III., V., IX., X., XVII., XIX., XXII., Vegyvéd.).
- A MOP, a magasabb parancsnokságok vezetőivel és a testület propaganda munkájával elégedetlenek a munkásörök. Véleményük az, hogy a külső támadásokkal szemben csak ügyetlen védekezésre szorítkozunk. Hiányolják azt, hogy a vezetők, magasabb parancsnokok nem járnak az egységekhez, nem szólnak a munkásör kollektívákhoz. Úgy vélik, hogy ez által, a viszonylagos tétlenséggel a parancsnokság asszisztál a felbomlási folyamathoz (II., VI., X., XIII., XVI., XIX.).

Összefoglalás helyett csak annyit, hogy az állomány véleménye szerint nagy méltatlanság történik ma egy olyan szervezet tagjaival szemben, amelyik a tiszta hitén kívül, önzetlen munkáját, szabad idejét áldozta fel eddig a társadalom érdekében. Ha a feladatunkat már betöltöttük és nincs igény önzetlen szolgálatunkra, úgy azt várják, hogy ebben a kérdésben egyezzenek meg és köszönjék meg az eddigi szolgálatot. Ez volna kulturált, európai, egyáltalán emberi eljárás. Akik azonban ellenünk - különböző spekulatív feltételezés alapján - csak acsarkodnak, azoknak adják meg a megfelelő választ. A munkásörök a nemzet, a haza érdekében, a társadalom felemelkedéséért kívántak szolgálni. Ezért csupán szolgálatuk tiszteltetését várják (valamennyi egység). [...]

Jelzet: MOL M-KS 295. f. 1. cs. 381. d. 13. ő. e. 1989. október 5.

Címkek:

[munkásörség](#) ^[2]

[Munkásörség Országos Parancsnoksága](#) ^[3]

[Nagy Imre](#) ^[4]

[Pozsgay Imre](#) ^[5]

[Orbán Viktor](#) ^[6]

Kiadás: 9. évfolyam (2009) 4. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/munkasorseg_hangulata_1989ben.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/munkasorseg_hangulata_1989ben.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/munkasorseg>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/munkasorseg-orszagos-parancsnoksaga>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nagy-imre>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/pozsgay-imre>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/orban-viktor>